

ไอ้ขงแลน

แดนศรัทธา

ห้องสมุดสถาบันการศึกษาและจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เชิงแสง

แด่นคริธา

๕

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

-- คำนำ --

_____ สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้สนับสนุนการวิจัยเมืองสุขภาวะที่ดี โดยมีงานวิจัยในเมืองที่กำลังเผชิญหน้าความเปลี่ยนแปลง จากการพัฒนาภูมิภาค ได้แก่ เมืองเชียงแสน และเมืองเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่กำลังได้ผลกระทบจากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทาง R3A ที่เริ่มจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ในมณฑลยูนนาน ลงทางใต้ผ่านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเข้าประเทศไทยที่อำเภอเชียงของ ทำให้มีการขนส่งสินค้า การท่องเที่ยว การเดินทางระหว่างประเทศได้อย่างสะดวกมากขึ้น ซึ่งสะพานนี้จะสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้เติบโตในภูมิภาคนี้เป็นอย่างดี แต่ผลกระทบที่จะตามมานั้นเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวล ทั้งในด้านคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม อาชีพ และภูมิทัศน์ของเมือง ที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป

_____ ดังนั้น การศึกษาวิจัยในพื้นที่เมืองเชียงของนี้ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่งานวิชาการจะต้องสร้างทางเลือกเพื่อการพัฒนาเมืองโดยร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง เชียงของเมืองสุนทรีย์ภาพ: รูปแบบการพัฒนาเชียงของเพื่อรองรับผลกระทบจากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) และได้นำผลการวิจัยมาเรียบเรียงเป็นหนังสือ “เชียงแสนแดนศรีทธา” ขึ้น เพื่อเผยแพร่แนวทางการสร้างเสริมเมืองเชียงของให้เป็นเมืองสุขภาวะที่ดี รองรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น ต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด

ผู้อำนวยการสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เชียงใหม่...ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายครั้ง
แต่สำหรับการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4
จะทำให้เชียงใหม่ต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ...

-- สารบัญ --

- 6 -

เล่าเรื่องถึงเมืองเชียงใหม่
แดนศรีทรา

- 8 -

เชียงใหม่ในประวัติศาสตร์

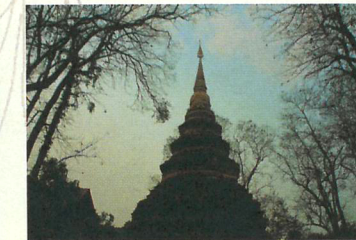
- 11 -

เชียงใหม่กับการเปลี่ยนแปลง

- 13 -

แนวคิดเรื่องเมืองสุนทรียภาพ

- 20 -

สุนทรียภาพแห่งพระธาตุเจดีย์
เมืองเชียงใหม่:
มรดกแห่งศรีทรา

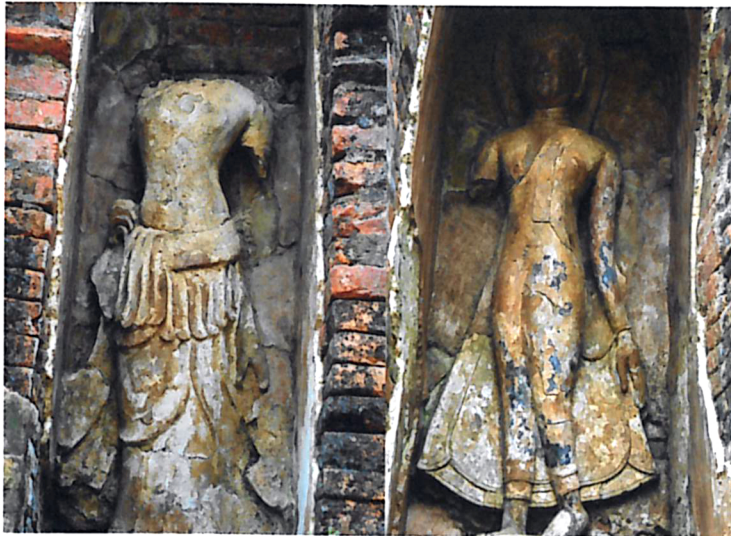
- 39 -

ตำนานช้างงู

เล่าเรื่อง

ถึง เมือง เชียงแสน - - แดน ศรีธา

_____ เมืองเชียงแสน เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน และมีร่องรอยอารยธรรมทางพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นเมืองการค้าที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางในลุ่มน้ำโขงตอนบน สืบเนื่องมาโดยตลอดจากอดีตจวบจนทุกวันนี้

เชียงแสน ในตำนาน - -

_____ เมืองเชียงแสนปัจจุบันนี้แม้ว่าหลักฐานทางโบราณคดีและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่สามารถกำหนดอายุให้เก่าไปกว่า พ.ศ. 1831¹ แต่ก็มีเรื่องราวในตำนานที่กล่าวถึงพื้นที่บริเวณนี้ที่กล่าวถึงการจัดตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนต่างๆ มาอย่างยาวนาน กล่าวคือ ในตำนานที่กล่าวถึงเมืองสำคัญในพื้นที่นี้ สองเมือง คือ **เมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน** และ**เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน** โดยเมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสนนั้น ปรากฏในตำนานสิงหนวัติ กุมาร ที่กล่าวถึงกลุ่มคนที่อพยพจากนครไทยเทศลงทางใต้มาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ที่เคยเป็นเป็นส่วนหนึ่งของสุวรรณโคตมา อยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง โดยเมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน มีอายุยืนยาว ถึง 1,115 ปี และเมืองได้ล่มสลายลงเนื่องจากประชาชนได้กินปลาไหลเผือกแล้วเกิดแผ่นดินไหว เมืองยุบลงไปกลายเป็นหนองน้ำ ก็เป็นที่สิ้นสุดเมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน ตามตำนาน

_____ ส่วนตำนานอีกเมืองหนึ่งหนึ่งได้แก่เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน เป็นเมืองที่ตั้งขึ้นภายหลังเมืองโยนกนครไชยบุรีศรีช้างแสน ที่พระเจ้าลาวจกหรือท้าวท้าวสร้างขึ้นริมฝั่งแม่น้ำละว้าที่ ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ คือ บรรพบุรุษของพญามังราย ผู้สร้างเมืองเชียงราย เมืองเชียงใหม่ในเวลาต่อมา

เชียงแสน

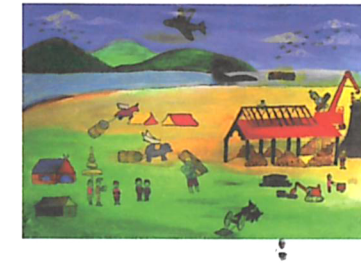
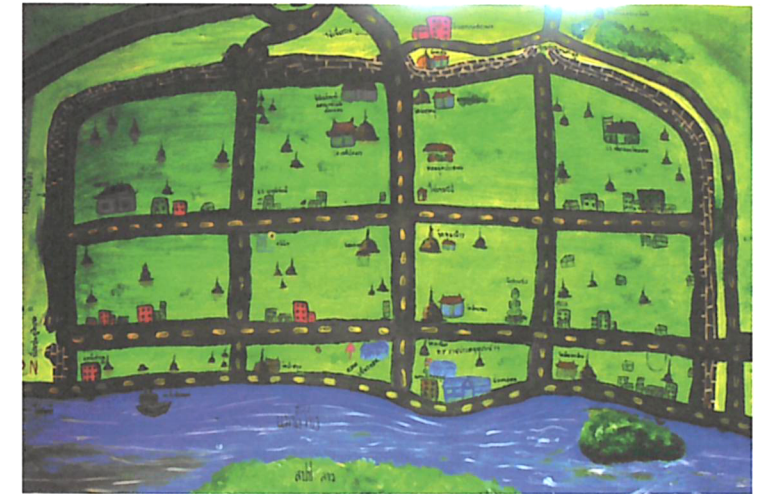
ในประวัติศาสตร์ - -

_____ เมืองเชียงแสนได้กลับมาเป็นเมืองที่สำคัญในการปกครองของล้านนา อีกครั้งหนึ่งเมื่อพระเจ้าแสนภูได้มาสร้างเมืองเชียงแสนใหม่อีกครั้งตามรอยเวียงเดิมริมแม่น้ำโขงใกล้กับสบน้ำแมกก ให้ชื่อว่า เมืองเชียงแสน กล่าวกันว่าเมืองเชียงแสนในสมัยพระเจ้าแสนภู มีอาณาเขตกว้างไกลครอบคลุมชายแดนเมืองสาต เมืองเชียงตุง เชียงรุ่ง เมืองหลวงพระบาง และเมืองพุกา พระเจ้าแสนภู ประทับที่เมืองเชียงแสน และมีภักษัตริย์ล้านนามาประทับที่เมืองเชียงแสน จนถึงรัชสมัยพระเจ้าผายู ได้กลับไปประทับ

ที่เมืองเชียงใหม่ จากนั้นเป็นต้นมา เมืองเชียงแสนจึงถูกปกครองด้วย ขุนนาง และกลายเป็นส่วนหนึ่งของเมืองขึ้นของพม่าในคราวเดียวกับที่พม่าได้ปกครองหัวเมืองในดินแดนทางตอนเหนือทั้งหมด เมืองเชียงแสนได้ถูกโอนไปขึ้นกับเมืองอังวะโดยตรง เมื่อ พ.ศ. 2244 แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคนี้

_____ จากนั้นเมืองเชียงแสนก็ตกเป็นส่วนหนึ่งของสยามในการบุกเข้าโจมตีเมืองเชียงแสน ในปี พ.ศ. 2347 ได้ทำการเผาเมืองและกวาดต้อนผู้คนออกจากเมืองเพื่อไม่ให้เป็นที่ตั้งมั่นของพม่าต่อไป คนเมืองเชียงแสนจึงถูกกวาดต้อนให้อยู่ที่เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ และอีกสองแห่งที่ยังคงสืบเชื้อสายคนเชียงแสน คือ ที่อำเภอเส้าไห่ จังหวัดสระบุรี และที่บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี ด้วยเหตุนี้เมืองเชียงแสนจึงเป็นเมืองเกือบร้างจนเมื่อรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้อพยพผู้คนจากลำพูนและเชียงใหม่ จำนวน 1,500 ครอบครัว เข้าไปตั้งถิ่นฐาน และสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

_____ เมืองเชียงแสนในยุคการเผชิญหน้าการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก เมืองเชียงแสนได้กลายเป็นเมืองชายขอบของสยาม และต่อมาในช่วงสงครามเย็น การเชื่อมโยงเมืองเชียงแสนกับเพื่อนบ้านนั้นได้หยุดลงอย่างเป็นทางการ หลังปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา

_____ ทำให้เมืองเชียงแสนได้กลายเป็นพื้นที่ที่ได้รับการขนานนามว่าสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งมาจากการเคยเป็นพื้นที่ทำสงครามแย่งชิงเส้นทางการค้ายาเสพติด เมื่อสงครามเย็นยุติลงพื้นที่เมืองเชียงแสนได้กลับมามีความสำคัญในฐานะเมืองทำการค้าในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน มาจนทุกวันนี้

ลำดับเวลา

เมืองเชียงใหม่ --

เชียงใหม่

กับการเปลี่ยนแปลง --

การวิจัยเรื่อง เชียงแสน เมืองสุนทรียภาพ: รูปแบบการพัฒนาเมืองเชียงใหม่เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) เป็นผลสืบเนื่องจากการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 4 หรือสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลกระทบนี้แตกต่างจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้างสะพานที่ผ่านมาทั้ง 3 แห่ง สืบเนื่องจากสะพานแห่งที่ 4 นี้เป็นการสร้างที่เชื่อมโยงกับการเคลื่อนตัวของสินค้าผู้คน และวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีนโยบายมุ่งลงทางใต้เพื่อหาทางออกทะเลโดยสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีส่วนร่วมในการก่อสร้างสะพานและมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางการบริหารโครงการมาโดยตลอด

แต่อย่างไรก็ตาม เมืองเชียงใหม่ก็หลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้ แต่ต้องมีการเตรียมการ เพื่อการรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น และผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ที่จะทำให้รูปแบบชีวิตต้องเปลี่ยนแปลง

การที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และการเมืองนั้นสามารถสร้างโอกาสจากวิกฤตได้ที่ไม่ใช่การต่อต้านความเปลี่ยนแปลง โดยชุมชนสามารถสร้างทางเลือกเพื่อการพัฒนาเมืองและการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองที่ได้ประโยชน์จากเปลี่ยนแปลงนั้นโดยสูญเสียทุนทางสังคมที่น้อยที่สุดได้ ผ่านการเสริมแรงให้กับพลเมือง และการสร้างอำนาจการต่อรองของพลเมืองที่เอื้อประโยชน์ของชุมชนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทุนทางสังคมที่มีอยู่บนฐานประวัติศาสตร์ชุมชนที่สืบเนื่องอย่างยาวนาน

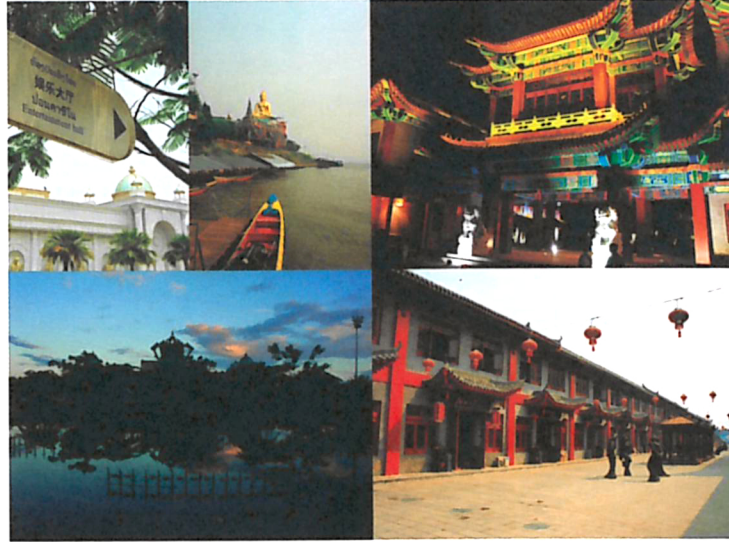
การพัฒนาสำหรับเชียงใหม่มีสะพานข้ามแม่น้ำโขงเป็นเป้าหมายความสำเร็จที่สำคัญจุดแรก ดังนั้นการสร้างสะพานจึงเป็นเรื่องที่มีการสร้างภาพของการพัฒนาที่ดีเป็นประโยชน์ต่อภูมิภาคเป็นอย่างมาก โดยอาจหลั่งลมผลกระทบที่จะตามมาของกลุ่มประชาชนที่สูญเสียผลประโยชน์

และปรับตัวไม่ทันในการรองรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากปัจจัยสำคัญของสะพานนี้คือประเทศที่สาม คือ สาธารณรัฐประชาชนจีนที่เราสามารถพบเห็นได้ตามเมืองต่างที่มีคนจีนเข้ามาทำธุรกิจ เช่น เมืองเชียงรุ่ง และเมืองเล็กๆ ระดับตำบลในพื้นที่วัฒนธรรมของกลุ่มลื้อในประเทศจีน ตลอดจนพื้นที่เช่าระยะยาวของกลุ่มทุนชาวจีนต่างๆ และที่กำลังก่อสร้างเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่บ้านต้นผึ้ง ตรงข้ามกับเมืองเชียงแสน เมืองเหล่านี้ได้มีความเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการ **“ถูกทำให้เป็นจีน เพื่อคนจีน”**

_____ สถานการณ์ชายแดนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ การสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงห้วยทราย-เชียงของ ที่เชื่อมโยงกับโครงการสัมปทานพื้นที่เมืองต้นผึ้งที่คณะกรรมการแผนการและการลงทุนของรัฐบาลลาว หรือ State Planning

2 - - พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษดงแก้ว มีการอนุมัติให้สิทธิสัมปทานในการเช่าระยะยาว ที่สำหรับงานวิจัยนี้ยังไม่เห็นเอกสารสัญญาเช่าฉบับจริงแต่เป็นรายงานข่าวที่ออกมาเป็นสองระยะ กล่าวคือ ระยะแรกข่าวจะกล่าวว่าการสัมปทานมีระยะเวลา 75 ปี ในเนื้อที่ประมาณ 5,168.75 ไร่ ต่อมาข่าวว่าเป็นการสัมปทานพื้นที่ เป็นเวลา 99 ปี บนเนื้อที่กว่า 7,500 ไร่

and Investment Committee รายงานว่าได้อนุมัติให้สิทธิสัมปทานในการเช่าที่ดินระยะยาว² ในเขตเมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว ให้กับกลุ่มบริษัทดงแก้วจากประเทศจีน (บริษัทจินหมู่เหมิน) โดยภายใต้สิทธิสัมปทานฯ ดังกล่าว กลุ่มบริษัทดงแก้วฯ เพื่อดำเนินการพัฒนาพื้นที่ 827 เฮกตาร์ในลาว ให้เป็นเขตเศรษฐกิจการค้าและบริการอย่างครบวงจรเพื่อรองรับความร่วมมือภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยเขตการค้าเสรี (Free Trade Area-FTA) ระหว่างจีนกับอาเซียนให้ได้ภายใน 10 ปีข้างหน้า

_____ จากการศึกษาปัญหาของผลกระทบจะเป็นเรื่องทุนทางสังคมและการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่จะเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างไร้ทิศทาง ที่สร้างสิ่งที่เรียกว่า **“การทำให้เป็นจีน เพื่อคนจีน”** ดังนั้นการใช้ทุนทางสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมเพื่อต้านความเป็นจีนนั้นอาจไม่เพียงพอ จึงต้องใช้สิ่งที่เรียกว่า **“สุนทรียภาพของเมือง”** เพื่อให้เมืองเชียงแสนกลับพลิกฟื้นเป็นเมืองที่มีความงามที่มนุษย์อยู่อาศัย ท่องเที่ยว และเรียนรู้ได้ เพื่อ **“ต้านเมืองพันทาง”** ที่กำลังจะเกิดขึ้น

แนวคิดเรื่อง -- เมืองสุนทรียภาพ³

_____ **สุนทรียภาพ (Aesthetics)** เป็นคำในภาษากรีก เดิมหมายถึง การรับรู้ทางความรู้สึก (sense perception) จนกระทั่งในศตวรรษที่ 18 Buamgarten นักปรัชญาชาวเยอรมันได้ให้ความหมายใหม่ โดยหมายถึง การรับรู้และชื่นชมความงามเป็นที่ทราบดีว่าสุนทรียภาพเป็นเรื่องของอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งแต่ละคนย่อมให้คุณค่าสุนทรียภาพแตกต่างกันไป (Whittick, A., 1974: 11) ดังเช่น ความหมายของสุนทรียภาพในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ที่ให้ความหมายไว้ว่า **“ความเข้าใจและความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ”**

3 - - สรุปความจาก วิยะดา ทรงกิตติภักดี. การรับรู้สุนทรียภาพของเมือง: กรณีศึกษาเมืองเก่าเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านการวางแผนภาคและเมือง.

_____ ในความหมายทั่วไป คำว่า **สุนทรียภาพ** มักจะใช้ร่วมกับคำว่า ความสวยงาม แม้ว่าความสวยงามเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ แต่ในสาขาวิชานี้ถือว่าสุนทรียภาพมีความหมายกว้างและครอบคลุมมากกว่า กล่าวคือนักสุนทรียศาสตร์มีความเห็นว่าสุนทรียภาพอาจจะไม่ใช่ความสวยงามเพียงอย่างเดียว ความเศร้าโศก ความน่าเกลียด ความขบขัน และความน่าพิศวง ก็ทำให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์ได้เช่นเดียวกัน รวมถึงลักษณะของอารมณ์หรือความรู้สึกน่าสนใจ ความไม่น่าสนใจ ความเพลิดเพล็นใจ ความกินใจ ความลึกลับ

การรับรู้สุนทรียภาพเมือง

_____ **สุนทรียภาพเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Aesthetics)** โดยมีความหมายถึงคุณค่าเชิงสุนทรียภาพในส่วน
ของรูปทรงรับรู้ได้โดยประสาทสัมผัสปกติ (Sensory Aspect) ซึ่งมีความงามจากคุณสมบัติในตัวเองซึ่งมีรากฐาน
มาจากกายวิภาคและจิตวิทยามนุษย์ จึงมีความเป็นปรนัยไม่ขึ้นอยู่กับเวลาและบุคคลหรือสังคม

_____ **สุนทรียภาพเชิงรูปทรง (Formal Aesthetics)** สุนทรียภาพเชิงรูปทรงหมายถึงมิติของรูปทรงศิลปกรรม
ที่รับรู้ได้จากคุณลักษณะภายในตัวของมันเองที่แยกออกจากมิติของการใช้สอยและการสื่อความหมายอื่น

_____ **สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Aesthetics)** สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์นั้นเป็นสุนทรียภาพ
ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความ รวมถึงอารมณ์สุนทรีย์ที่ไม่ได้เกิดจากคุณลักษณะสุนทรียภาพของวัตถุนั้นโดยตรง แต่เป็น
คุณลักษณะในตัววัตถุที่ทำให้ผู้สัมผัสได้รับอารมณ์ใดๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ส่วนตัวของผู้สัมผัสเอง ประสบการณ์
ทางสุนทรีย์ทั้ง 3 ลักษณะนี้เกิดขึ้นจากองค์ประกอบที่ต่างกันในสภาพแวดล้อม

จากประวัติศาสตร์ศิลป์
และโบราณสถาน...
มามีความหมายเชิง
ศรัทธาแลศักดิ์สิทธิ์...

_____ ข้อเสนอเรื่องเมืองสุนทรียภาพสำหรับเมืองเชียงใหม่กำลังเผชิญหน้า
กับ กลุ่มการค้าที่อยู่ฝั่ง สปป.ลาว บ้านต้นฝั้ว ที่ทำสัญญาเช่าที่ดินระยะยาว
เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษสามเหลี่ยมทองคำ แต่เมืองเชียงใหม่เองนั้นก็ยังได้รับ
ผลกระทบจากการเดินทางท่องเที่ยวของชาวจีน เช่นเดียวกับเชียงใหม่ของ ดั้งนั้น
เมืองเชียงใหม่เองนั้น ต้องปรับตัวเอง จึงที่เป็นเมืองที่ทับซ้อนระหว่าง เมือง
โบราณกับเมืองการค้า ดังนั้นการเข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลนั้น สำหรับชาวบ้าน
แล้วพบว่า โบราณสถานนั้นเป็นภาระทางสังคมที่ต้องดำรงชีวิตอยู่คู่กัน
เนื่องจากโบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แต่ไม่สามารถเชื่อมโยง
กับประวัติศาสตร์เมืองและวัฒนธรรมชาวบ้านได้เลย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึง
เน้นไปที่การสร้างพื้นที่ทางสุนทรียภาพของโบราณสถานให้เชื่อมโยงกับ
ชาวบ้านให้ได้ ทั้งนี้ ได้แนวทางการศึกษาจากกรณีของเมืองลพบุรี⁴ ที่สร้าง
ให้พื้นที่โบราณสถานกับมีความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาใหม่ในความหมายใหม่ที่
เชื่อมโยงกับประชาชน ดังนั้น กระบวนการวิจัยจึงใช้วิธีสำรวจพื้นที่ที่สามารถ
เป็นแบบอย่างได้ พบว่าการวัดเจติยหลวงที่เปิดพื้นที่ให้มีกิจกรรมทางศาสนา
และการพักผ่อน ด้วยการเปิดมุมมองของโบราณสถานขึ้นใหม่ และอีกกรณี
หนึ่ง คือ โบราณสถานที่ไม่ใช่พระจำพรรษา ได้สร้างข้อเสนอนี้กับชุมชนว่าเรา
สามารถเปิดบ้านที่เคยก่อรั้วกันระหว่างโบราณสถานกับบ้านให้เปิดมุมมองขึ้น
จัดเป็นร้านค้า อาหาร เครื่องดื่ม สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้รวมถึงกรณี
พื้นที่ของหน่วยงานราชการด้วยที่สามารถทำได้

_____ จากนั้นได้นำเสนอให้เทศบาลเวียงเชียงใหม่ในการทำเส้นทางสักการะ
บูชาโบราณสถานขึ้นและ มีการจัดทำ "สวยดอก"⁵ เพื่อจัดจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว
หรือจะรวมอยู่ในค่านำชม ก็แล้วแต่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการ
ทำให้โบราณสถานที่กำลังถูกบุกรุกกลายเป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไป
สักการะ ตลอดเวลา และชาวบ้านก็ได้ประโยชน์ในฐานะเมืองท่องเที่ยว

4 - - กรณีเมืองลพบุรี ในราวปี พ.ศ. 2539-2540 ได้มีการจัดงานแสง สี เสียง ขึ้นที่บริเวณวัดมหาธาตุ
เมืองลพบุรีที่เป็นโบราณสถาน ทำให้เกิดการเสื่อมสภาพของพื้นที่รวมถึงขยะ และการเข้ามาดื่มกินของ
นักท่องเที่ยว ทางกลุ่มประชาชนได้มีมติร่วมกันที่จะป้องกันพื้นที่โบราณสถานนี้ ด้วยวิธีทำบุญขึ้นที่วัดมหาธาตุ
จนจัดงานในปีที่สอง (พ.ศ. 2540) และจัดอีกครั้งในปีถัดมา ทำให้การจัดแสง สี เสียง เลิกจัดงานในปี
ที่สาม เนื่องจากการเปลี่ยนสถานะของโบราณสถานจากการเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่หยุดนิ่งแล้ว
กลับกลายเป็นพื้นที่ที่มีชีวิตขึ้นมาและคงความศรัทธาแก่ผู้คน (สัมภาษณ์ กุศล ภูมิชน)

5 - - สวยดอก เป็นภาษาล้านนา หมายถึง กรวยดอกไม้ที่ผลิตขึ้นเพื่อนำไปสักการะบูชาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
หรือบูชาครู

จากนั้นงานวิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บได้จากงานภาคสนามนำมาจัดระบบตามแนวคิดเรื่อง เมืองสุนทรีย์ภาพ โดยการ ศึกษาเมืองเชียงใหม่ในแนวคิดเมืองสุนทรีย์ภาพนั้นมีแนวทางวิเคราะห์ด้วยตัวชี้วัด 3 ประการ คือ สุนทรีย์ภาพเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Aesthetics) สุนทรีย์ภาพเชิงรูปทรง (Formal Aesthetics) สุนทรีย์ภาพเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Aesthetics) โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

1. **สุนทรีย์ภาพเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Aesthetics)** ของเมือง เชียงแสนและเมืองเชียงของ การศึกษา เรื่องสุนทรีย์ภาพเชิงประสาทสัมผัส ด้วยการศึกษารูปแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการ ประกอบกิจกรรม ร่วมกับวิถีชีวิตของชาวเชียงแสน โดยมีแนวทางของการศึกษาว่าจะได้ พบสุนทรีย์ภาพเชิงประสาทสัมผัส ได้แก่ รสชาติอาหาร กลิ่น สี แสง มารยาท ความสุข รสนิยม โดยผลการ ศึกษาที่เชียงแสนได้พบ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสุนทรีย์ภาพเชิงประสาทสัมผัส (Sensory Aesthetics)

สุนทรีย์ภาพเชิงประสาทสัมผัส	เชียงแสน
รสชาติอาหาร	เชียงแสนไม่มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์
กลิ่น สี แสง	กลิ่นของความสงบ สีของโบราณสถาน แสงแดดลอดจากใบสัก
มารยาท	การทำบุญ ประเพณี
ความสุข	ความสงบ เดินเที่ยวได้ ความศรัทธา
รสนิยม	ความเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ที่ถูกทับซ้อนโดยเมืองใหม่

2. **สุนทรีย์ภาพเชิงรูปทรง (Formal Aesthetics)** การศึกษาเรื่องนี้ด้วยการเดินเท้าสำรวจ และหามุมมอง ในสัดส่วน และขนาดมนุษย์ ตลอดจน เข้าร่วมกิจกรรมกับ ชาวบ้าน ศึกษา ทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน โดยเมืองเชียงแสน สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสุนทรีย์ภาพเชิงรูปทรง(Formal Aesthetics)

สุนทรีย์ภาพเชิงรูปทรง	เชียงแสน
ภูมิทัศน์เมือง	โบราณสถาน กำแพงเมือง ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ในเมือง
การเปิดพื้นที่สาธารณะ	พื้นที่ของโบราณสถาน
ถนน เส้นทาง	ถนนเลียบกำแพงเมืองเส้นทางการสักการะ พระธาตุเจดีย์
อาคารสถานที่	การพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กลมกลืน และเปิดพื้นที่ระหว่างโบราณสถานและบ้าน

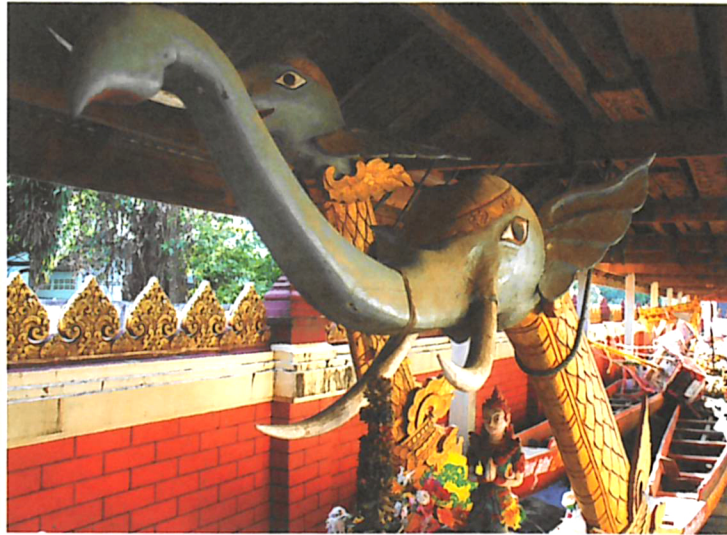
3.

สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Aesthetics) การศึกษาเรื่องนี้ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การจัดเวทีประชาคมในพื้นที่ และการศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเมืองเชียงใหม่ พบว่ามีสุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์ ดังนี้

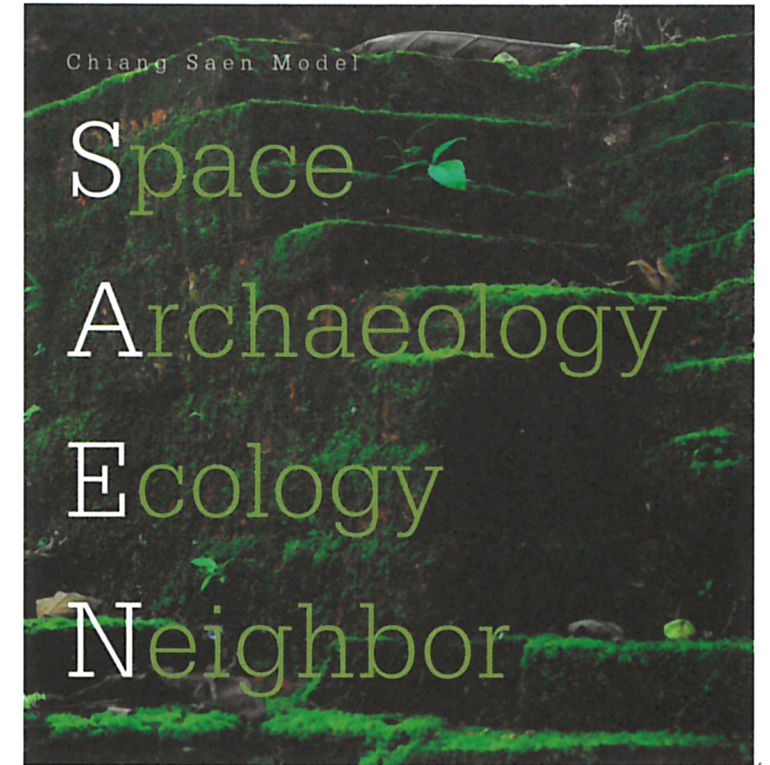

ตารางที่ 3 แสดงสุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Aesthetics)

สุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์	เชียงใหม่
การสื่อความหมาย	ความศรัทธา ศักดิ์สิทธิ์
คุณค่าของเมือง	โบราณสถานที่มีประวัติยาวนาน
ความรู้ที่แฝงฝังในของเมือง	เมืองแห่งอารยธรรมและการค้าขายระหว่างรัฐจากอดีตถึงปัจจุบัน

_____ เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองที่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพของเมือง เศรษฐกิจการค้าในกลุ่มแม่น้ำโขง ตอนบนมาแต่โบราณและเป็นเมืองที่มีอารยธรรมมาอย่างยาวนาน แม้จะเจ็บลงไปในช่วงเวลา ก็ตาม พื้นที่เมืองมีความทับซ้อนกันระหว่างเมืองเก่ากับเมืองใหม่ ผลการขุดค้นทางโบราณคดี และการพัฒนาเมืองสร้างเมืองขึ้นที่เป็นลักษณะเฉพาะของเมืองเชียงใหม่ งานวิจัยนี้ได้เสนอประเด็นการเปิดพื้นที่เมือง ระหว่างเมืองเก่ากับเมืองใหม่ที่ซ้อนทับกันอยู่ โดยการสร้างพื้นที่เรื่องเล่าหรือรื้อฟื้นชีวิตเมืองเก่าขึ้นมาใหม่ ให้ความหมายกับโบราณสถาน ที่สอดคล้องกับชีวิตผู้คน ในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ความศรัทธา สร้างกิจกรรมระหว่างชีวิตผู้คนกับโบราณสถาน

ตารางที่ 4 แสดงองค์ประกอบสำคัญของเมืองเชียงใหม่

	Chiang Saen
Space	การจัดการพื้นที่ที่เปิดมุมมอง พื้นที่ที่เชื่อมต่อระหว่างโบราณสถานกับพื้นที่ชาวบ้านหรือพื้นที่สาธารณะ
Archaeology	การสร้างความหมายใหม่ให้กับโบราณสถาน จากเป็นสิ่งที่พ้นสมัยกลายเป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ให้มีชีวิตเชื่อมต่อกับปัจจุบัน
Ecology	นิเวศวิทยาของเมือง มีแม่น้ำโขงและภูเขาศักดิ์สิทธิ์
Neighbor	ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน คือ สปป.ลาว

สุนทรียภาพแห่งพระธาตุเจดีย์เมืองเชียงแสน :

มรดกแห่งศรัทธา⁶

_____ บรรดาสถูปเจดีย์ต่างๆ ทางเมืองเหนือ้นมักเรียกกันโดยสามัญว่า **ธาตุ** หรือ **พระธาตุ** ซึ่งการที่เรียกว่า พระธาตุ นั้นเป็นคำเรียกตรงตามลักษณะอย่างแท้จริง เพราะบรรดาสถูปและเจดีย์เหล่านั้น สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิธาตุ มีทั้งพระบรมสารีริกธาตุ อรหันต์ธาตุ และแม้แต่ท้าวพระยามหากษัตริย์ที่สิ้นพระชนม์แล้วก็นำพระอัฐิธาตุไปบรรจุไว้ในพระเจดีย์หรือสถูปนั้นๆ

_____ โดยเหตุนี้ชาวล้านนาจึงใช้คำว่า ธาตุหรือพระธาตุ สืบมาจนปัจจุบันสมัยแต่ในที่นี้ต้องขอแนะนำคำว่า เจดีย์มาต่อท้ายคำว่าธาตุ โดยเหตุที่เจดีย์เป็นคำที่เข้าใจกันทั่วไปในภาษาวิชาการทางโบราณคดี อันแปลได้ว่า สิ่งซึ่งยังความระลึก หรืออาจแปลได้ว่า สถานที่อันเป็นที่รวมแห่งจิตใจ โดยแบ่งเจดีย์ออกเป็น 4 ประเภท

_____ **1. ธาตุเจดีย์** หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือพระธาตุต่างๆ

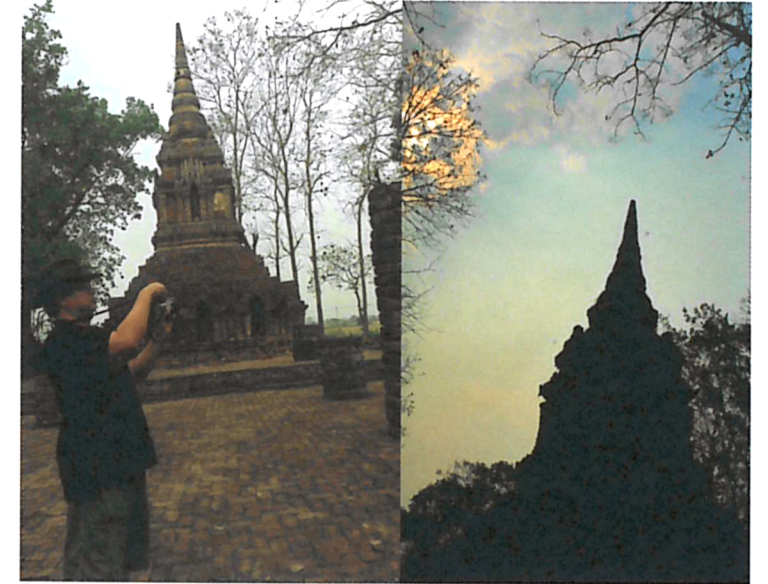
_____ **2. บริโภคเจดีย์** หมายถึง เจดีย์อันมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธเจ้า เช่น สังฆนิยสถาน ทั้ง 4 คือ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ประทานปฐมเทศนา และสถานที่ที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน

_____ **3. พระธรรมเจดีย์** หมายถึง พระคัมภีร์ซึ่งแสดงถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จักเป็นหนังสือหรือแผ่นจารึกก็ตาม และแม้กระทั่งคำจารึกพระธรรมเหล่านั้นบรรจุไว้ ณ สถานที่ใด ที่นั้นก็ตกอยู่ในฐานะของความเป็นพระธรรมเจดีย์ด้วย

_____ **4. อุทเทสิกเจดีย์** หมายถึง เจดีย์ที่สร้างขึ้นอุทิศเฉพาะพระพุทธเจ้า เป็นต้นว่า พระพุทธรูป พระพุทธรูปบาท และอาสนะ คือเป็นสิ่งที่สร้างขึ้น แล้วอุทิศถวายแด่พระพุทธเจ้าโดยเฉพาะนั่นเอง

_____ ในเมืองเชียงแสนนั้นมีเจดีย์ที่เป็นโบราณสถานเป็นจำนวนมาก เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความศรัทธาต่อพุทธศาสนาที่มีความเจริญรุ่งเรือง หมายถึงเมืองที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางการค้า การปกครองเท่านั้นที่จะมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอย่างเช่นเมืองเชียงแสนแห่งนี้ แต่ปัจจุบันการพัฒนาเมืองและกฎหมายทำให้โบราณสถานที่มีคุณค่าได้ห่างไกลจากผู้คนกลายเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ศิลป์ที่พื้นสมัย

_____ งานวิจัยเรื่อง **เชียงแสนเมืองสุนทรียภาพ: รูปแบบการพัฒนาเชียงแสนเพื่อรองรับผลกระทบจากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง แห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย)** จึงมีข้อเสนอว่า ควรมีการสร้างความหมายเชิงคุณค่าของเจดีย์ และศาสนสถานที่มีพื้นสมัยเหล่านั้นขึ้นมาใหม่ในพื้นที่ของความศรัทธาของผู้คน ที่เดินทางมาแสวงหาความสงบ จาริกแสวงบุญในพื้นที่โบราณสถานของเมืองเชียงแสน โดยผลของการสร้างความหมายให้เจดีย์โบราณเหล่านั้นให้มีคุณค่าทางความศรัทธา ยังก่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่คนในเมืองเชียงแสนที่จะเปิดมุมมอง

โบราณสถาน ที่กั้นระหว่างบ้านเรือนให้เป็นพื้นที่ในการชื่นชมเชิงสุนทรีย์ เป็นพื้นที่การค้า ร้านอาหาร และการขายสินค้าที่สืบเนื่องมาจากความศรัทธา ทำให้เจดีย์ในเมืองเชียงแสนกลับพลิกฟื้นขึ้นมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง เป็นเมืองสุนทรียภาพที่สืบเนื่องมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน

_____ รูปแบบเจดีย์หรืออาคารที่ใช้เป็นประธานของวัดในเวียงเชียงแสนเท่าที่นักวิชาการศึกษา พบว่า มีอยู่ 3 รูปแบบกว้างๆ ตามลักษณะและพัฒนาการ

_____ **1. กลุ่มเจดีย์ทรงปราสาทยอด** วัดป่าสัก วัดมุงเมือง วัดผ้าขาวบ้าน วัดพระธาตุจอมกิตติ และเจดีย์องค์ในของวัดอาทิตันแก้ว

_____ **2. กลุ่มเจดีย์ทรงระฆัง** วัดพระบวช วัดปกสนุก วัดแสนเมืองมา วัดเจดีย์หลวง วัดจอมหมอก วัดเซตวัน (วัดกาเผือก)

_____ **3. มณฑปและรูปแบบอื่นๆ** มณฑปวัดมหาธาตุ

การศึกษาพบว่า มีเจดีย์ที่น่าสนใจและสามารถเดินจาริกค้นหาความศรัทธาในเมืองเชียงใหม่ได้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. วัดกู่เต้า / 2. วัดปงสนุก / 3. วัดปราสาทคุ่ม / 4. วัดเจดีย์หลวง / 5. วัดพระยืน / 6. วัดมุงเมือง / 7. วัดพระบาท / 8. วัดป่าสัก / 9. วัดผ้าขาวบ้าน / 10. วัดร้อยซ้อ / 11. วัดจอมหมอก / 12. วัดจอมสวรรค์ / 13. วัดจอมกิตติ / 14. วัดจอมแจ้ง / 15. วัดจอมจัน / 16. วัดบุญยืน / 17. วัดเชียงมั่น

เจดีย์

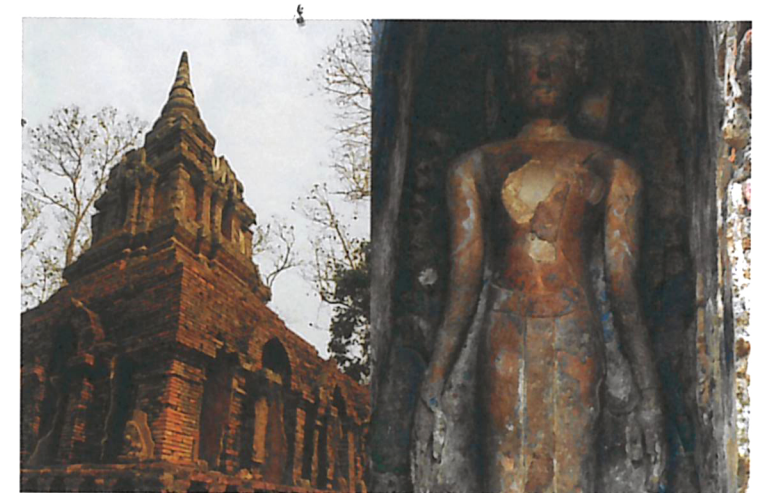
วัดป่าสัก

เจดีย์วัดป่าสัก เป็นวัดที่มีเจดีย์ที่มีความสวยงามและสมบูรณ์ที่สุดในศิลปะล้านนา และประวัติศาสตร์ศิลปะไทย เป็นเจดีย์ทรงปราสาท เป็นเจดีย์สมัยล้านนาระยะแรก จากตำนานที่กล่าวว่าสร้างในสมัยพระเจ้าแสนภู ราว พ.ศ. 1871 (พงศาวดารโยนก) โดยพระเจ้าแสนภูได้โปรดให้สร้างวัดนี้ นอกประตูเมืองเชียงใหม่ หลังจากการสร้างเมืองสี่ปี โดยปลูกต้นสักสามร้อยต้น

ลักษณะเจดีย์มีนักวิชาการทางโบราณคดีได้สันนิษฐานไว้สองแนวทาง คือ เป็นเจดีย์ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะศรีวิชัย ราวพุทธศตวรรษที่ 19 แต่ที่ได้รับการยืนยันจากนักประวัติศาสตร์ศิลป์ยืนยันว่าเป็นเจดีย์ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะพุกาม

การประดับพระพุทธรูปปางลีลา และพระพุทธรูปยืนในเจดีย์วัดป่าสัก ทำให้สามารถกำหนดอายุเจดีย์วัดป่าสักได้น่าจะอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ 20 เจดีย์ทรงปราสาทนี้ได้รับความนิยมในล้านนา จะมีขนาดใหญ่ และมีเจดีย์เป็นประธานของวัด

เจดีย์

วัดมุงเมือง

_____ เจดีย์วัดมุงเมือง เป็นโบราณสถานที่ ที่มีชื่อที่มีความหมายเป็นมงคลนาม และปรากฏชื่อวัดมุงเมืองนี้ในหัวอาณาจักรล้านนา สำหรับวัดมุงเมืองนี้ เราจะพบว่ามียศภพที่จะเปิดพื้นที่ระหว่าง บ้านของประชาชน เพื่อสร้างพื้นที่ของมุงเมืองใหม่ เพื่อสร้างการให้ความหมายของโบราณสถานที่สัมพันธ์กับชุมชน

_____ วัดมุงเมืองอยู่ติดกับวัดพระบวช สันนิษฐานว่าแต่เดิมอาจเป็นวัดเดียวกัน แต่มีถนนปัจจุบันตัดผ่ากลางแยกวัดเป็นสองส่วน ด้วยเหตุผลที่ว่าในส่วนวัดพระบวชนั้นมีเฉพาะเจดีย์ประธานกับวิหารอยู่ด้านหน้า ส่วนวัดมุงเมืองนั้นนอกจากมีเจดีย์และวิหารด้านหน้าแล้ว ยังมีพระอุโบสถอยู่ด้านข้างวิหาร ถ้าเป็นวัดเดียวกัน ก็น่าจะมีประวัติก่อสร้างที่สัมพันธ์กับวัดพระบวชด้วย

_____ รูปแบบของเจดีย์วัดมุงเมืองเป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดโดยทั่วไป เพียงแต่วัดมุงเมืองแตกต่างจากวัดป่าสักตรงที่เรือนธาตุประกอบด้วยห้องสี่เหลี่ยมที่อยู่ในผังยกเก็จ สันนิษฐานว่าก่อสร้างราวพุทธศตวรรษที่ 21

เจดีย์

วัดผ้าขาวป่าน

_____ เจดีย์วัดผ้าขาวป่าน ในตำนานกล่าวว่าสร้างในสมัยพญาลาวเก้าแก้วมาเมือง ผู้ครองเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน โดยกล่าวว่ามียาผ้าขาวได้ลงอาบนำบริเวณหน้าวัดแห่งนี้และจมหายไป ผ้าขาวลอยขึ้นมาพันที่บริเวณหน้าวัด เมื่อสร้างวัดแล้วจึงเรียกว่า วัดผ้าขาวพัน หรือออกสำเนียงทางเหนือว่า ผ้าขาวป่าน

_____ ส่วนหลักฐานที่สำคัญในวัดแห่งนี้คือ ศิลาจารึก ที่กล่าวถึงการสร้างเจดีย์และการบรรจุพระธาตุโดยพญาหลวงเมืองเชียงแสน พร้อมทั้งมหาสังฆราชาสามิ ในปี พ.ศ. 2159-2159 โดยตัวเจดีย์เป็นทรงปราสาทยอดล้านนา ระยะเวลาหลังพุทธศตวรรษที่ 21-23

เจดีย์

วัดพระธาตุจอมกิตติ

_____ ตั้งอยู่บนยอดดอยจอมกิตติ นอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ตามตำนานกล่าวว่าพระธาตุจอมกิตติครั้งแรกเริ่มนั้นพระเจ้าสิงหนวัตกุมาร เป็นผู้ได้รับพระเกศาจากพระพุทธเจ้าซึ่งเสด็จมาเยี่ยมพระองค์ซึ่งเป็นพระญาติ พระเจ้าสิงหนวัตจึงได้สร้างเจดีย์บรรจุพระเกศาของพระพุทธเจ้าขึ้นที่ดอยจอมกิตติแห่งนี้ ต่อมาในปี พ.ศ. 1483 พระเจ้าฟ้างคราช และพระเจ้าพรหมมหาราช พระราชโอรสได้รับพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นพระอัฐิส่วนพระนลาฏของพระพุทธองค์จากลังกา มามอบให้พระเจ้าฟ้างคราช พระองค์จึงได้มอบหมายให้พระเจ้าพรหมมหาราช สร้างเจดีย์ขึ้นบนดอยน้อย หรือดอยจอมกิตติ ที่มีเจดีย์อยู่ก่อนแล้วเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เจดีย์วัดพระธาตุจอมกิตติมีรูปลักษณะเป็นทรงปราสาท โดยได้รับการบูรณะมาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน

_____ เจดีย์วัดพระธาตุจอมกิตตินี้ตั้งอยู่บนดอยนอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ แสดงถึงความสำคัญของภูมิทัศน์ของการสร้างเมืองในอดีตว่าจะต้องมีภูเขา เป็นส่วนหนึ่งของชัยภูมิที่ดี ดังนั้น แนวคติภูเขาคักดีสิทธิ์นี้ จะเป็นแนวทางการสร้างเมืองสำคัญในร่วมสมัยกับเมืองเชียงใหม่หลายเมืองในพื้นที่อนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนบน

เจดีย์

วัดอาทิตย์น้าว

_____ วัดนี้มีลักษณะพิเศษที่แสดงให้เห็นถึงการทับซ้อนของเมืองเชียงแสน ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การขุดค้นทางโบราณคดีพบว่าเจดีย์วัดอาทิตย์น้าวนี้ได้สร้างครอบทับเจดีย์ที่เป็นทรงปราสาทยอดแบบสุโขทัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 20 นับว่าเป็น โบราณสถานที่สำคัญยิ่งที่แสดงถึงความสืบเนื่องของวัฒนธรรม

_____ โดยประวัติกล่าวว่าวัดนี้สร้างขึ้นในสมัยพระเมืองแก้ว เมื่อปี พ.ศ. 2049 ในคราวที่เสด็จมาประพาสเมืองเชียงแสน พระเมืองแก้วใช้เป็นประชุมพระภิกษุสงฆ์สามฝ่าย ในปี พ.ศ. 2058 ความสำคัญจากหลักฐานทางศิลปกรรม คือ การมีเจดีย์ทับซ้อนกันสององค์ ลักษณะรูปของเจดีย์องค์นอก เป็นเจดีย์ทรงระฆังแบบล้านนาอยู่ในผังแปดเหลี่ยม

ซึ่งเป็นรูปแบบนิยมสร้างและพบมากที่สุดในเมืองเชียงแสน ช่วงกลางถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ส่วนเจดีย์องค์ในเป็นรูปทรงปราสาทยอดที่เป็นรูปแบบที่ไม่เคยพบในศิลปะแบบล้านนา และเจดีย์ในเมืองเชียงแสน รูปลักษณะโดยรวมแล้วคล้ายกับเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย แต่ก็มีส่วนที่ไม่ใช่เจดีย์ทรงปราสาท คือ ไม่มีจระนำซุ้ม จึงไม่ใช่เจดีย์ทรงปราสาทตามแบบสุโขทัย โดยมีการประดับประดาทึบขุ่น คล้ายกับทึบขุ่นของปราสาท ที่ไม่เคยปรากฏในศิลปะของล้านนาเลย

เจ ดี ยี่

วัดพระบวร

_____ วัดพระบวรได้รับการแต่งตั้งชื่อขึ้น ภายหลังมีการกำหนดชื่อเรียกโบราณสถานเมืองเชียงใหม่โดยส่วนใหญ่ ได้ชื่อมาจากการประชุมพงศาวดารภาคที่ 61 ซึ่งประวัติที่ปรากฏในพงศาวดารของวัดพระบวรกล่าวว่า วัดนี้สถาปนาโดยพระเจ้ากือนา สมัยที่ยังทรงเป็นอุปราชย์มาครองเมืองเชียงใหม่ในราวปี พ.ศ. 1889 ดังนั้นเจดีย์วัดนี้จึงมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ามีเจดีย์องค์เดิมอยู่ภายใน และเจดีย์องค์เดิมนั้นเป็นทรงปราสาทยอด ส่วนเจดีย์องค์นอกนั้นสร้างขึ้นในช่วงหลัง เป็นลักษณะเจดีย์ทรงระฆังแบบล้านนาสร้างทับอีกที

เจ ดี ยี่

วัดปงสนุก

_____ ตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองด้านทิศตะวันออก ติดกับแม่น้ำโขง ชื่อวัดปรากฏในพงศาวดารภาคที่ 61 ที่กล่าวถึง ปงสนุก หรือปวงสนุก หมายถึงปวงชนที่มีความสนุกสนาน ชื่อวัดนี้ยังปรากฏในจังหวัดลำปางอีกด้วย

_____ เจดีย์ปงสนุกถือเป็นเจดีย์ประธานที่มีขนาดเล็ก เป็นทรงระฆังแบบล้านนา แต่มีวิวัฒนาการด้านรูปแบบที่เป็นทรงสูงชะลูดขึ้นไปอย่างมาก แตกต่างจากเจดีย์กลุ่มรูปแบบเดียวกันเช่นวัดพระบวร

เจดีย์

วัดแสนเมืองมา

เจดีย์วัดนี้ถือเป็นเจดีย์ที่มีรูปแบบเกือบสมบูรณ์มากที่สุด เพราะพบว่าส่วนยอดหักหายเฉพาะส่วนปล้องไฉนเท่านั้น เจดีย์นี้มีรูปแบบครบตามรูปแบบของเจดีย์ทรงระฆังสันนิษฐานว่าช่วยในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 21 เจดีย์วัดพระยืนตั้งอยู่กลางเมืองใกล้วัดพระบวชและวัดมุงเมือง ตามตำนานกล่าวว่าสร้างขึ้นในสมัยพระยาคำฟู พ.ศ. 1875

เจดีย์

วัดเจดีย์หลวง

เจดีย์วัดเจดีย์หลวงเป็นเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเมืองเชียงใหม่ จากประชุมพงศาวดารภาคที่ 61 กล่าวว่า เดิมชื่อวัดพระหลวง พระเจ้าแสนภู ได้สร้างเจดีย์องค์ใหม่ครอบทับเจดีย์เดิมที่สร้างขึ้นโดยพญาสิริอโศกธรรมราช หลังจากนั้นอีกสามปี ทรงเล็งเห็นว่าวัดพระหลวงเป็นวัดเค้ามือง เป็นที่บรรจุพระธาตุของพระพุทธเจ้ามาก่อน จึงมีศรัทธาสร้างพระวิหารวัดพระหลวงขึ้นตรงกับ พ.ศ. 1833 แต่จากหลักฐานทางโบราณคดีจากรูปลักษณะของเจดีย์ที่ปรากฏในปัจจุบัน ไม่น่าจะเก่าถึงสมัยพระเจ้าแสนภู อาจจะมีการบูรณะในสมัยพระเมืองแก้ว ในปี พ.ศ. 2058 ก็เป็นไปได้

พื้นที่วัดเจดีย์หลวงนี้ มีกิจกรรม ทั้งสังคมที่เป็นตัวอย่างการเปิดพื้นที่ให้มีกิจกรรมสำหรับคนในชุมชน เป็นร้านค้าที่กลมกลืนกับโบราณสถาน รวมถึงมีกิจกรรมทางพุทธศาสนา สามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนและบ้านเรือนที่ติดกับโบราณสถานต่างๆ ในเมืองเชียงใหม่ได้เป็นอย่างดี

เจดีย์ วัดร่องโธ

_____ เป็นเจดีย์ทรงระฆัง อยู่ในผังแปดเหลี่ยม สันนิษฐานจากหลักฐานโบราณคดีพบว่า มีรูปแบบที่มีความเหมือนกับเจดีย์ทรงระฆังล้านนาระยะหลังในกลุ่มพระธาตุอภัยสุเทพ ซึ่งได้รับอิทธิพลเกี่ยวเนื่องกับพระเจ้าไชยเชษฐาที่เคยมาครองเมืองเชียงแสนด้วยเช่นกัน ดังนั้นวัดร่องโธนี้ จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างล้านนาและล้านช้างเป็นอย่างดี

เจดีย์ วัดเชตุวัน (วัดกาเผือก)

_____ เจดีย์วัดเชตุวันเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงสองฝั่งน้ำโขงระหว่างอารยธรรมล้านนาและอารยธรรมล้านช้าง เพื่อยืนยันว่ารูปแบบศิลปะและวัฒนธรรมเป็นมรดกวัฒนธรรมร่วมกันของภูมิภาค ไม่ได้แบ่งออกเป็นของรัฐตามเส้นเขตแดนที่สร้างขึ้นภายหลัง

ความเป็นสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว _____ วัดนี้ปรากฏในพงศาวดารโยนก กล่าวว่าสร้างในปี พ.ศ. 2175 เจ้าฟ้าสุทธธรรมราชา กษัตริย์อังวะทรงบำเพ็ญพระราชกุศล บวชกุลบุตรหนึ่งพัน แล้วมีพระราชโองการสั่งให้สถาปนาที่วังนางฟ้ากาเผือก เมืองเชียงแสนเป็นพระอาราม ชานานามว่า วัดเชตุวัน เจดีย์องค์นี้นับเป็นเจดีย์ที่มีรูปแบบพิเศษอีกองค์หนึ่ง คือเป็นเจดีย์ทรงระฆังที่มีแปดเหลี่ยมตั้งแต่ส่วนฐานถึงองค์ระฆัง โดยลักษณะรูปแบบแล้ว น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเจดีย์ศิลปะแบบล้านช้าง

มณฑป

วัดมหาธาตุ

_____ บริเวณวัดมหาธาตุนี้ ประกอบด้วยโบราณสถานที่เยความณฑป รายล้อมด้วยแนวเขตอาคารโบราณ และต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ขึ้นอยู่ภายใน ถึงแม้ว่าจะอยู่ใกล้กับถนนสายหลัก แต่ก็รู้สึกถึงความสงบที่เกิดขึ้นได้จากการเดินชมในพื้นที่มณฑปวัดมหาธาตุ

_____ วัดมหาธาตุ นั้นมีมณฑปหลังเดียวโดดๆ เป็นประธานองค์เดียวของวัด ด้านหน้ามีพระวิหาร ตัวมณฑปด้านหน้ามีซุ้มทางเดินเข้าไปข้างในได้ เป็นมณฑปที่ยังคงเหลือหลักฐานไว้มากที่สุด สำหรับอาคารทรงมณฑปที่พบอีกหลายแห่งในเมืองเชียงใหม่ เช่นที่ วัดส่วสดี วัดป่าแดง วัดพระธาตุภูเข้า

กำแพงเมือง

เชียงใหม่

_____ กำแพงเมืองเชียงใหม่เป็นพื้นที่ของสุนทรียภาพของเมืองเชียงใหม่แห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมความยิ่งใหญ่ของเมืองเชียงใหม่และจินตนาการถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตได้เป็นอย่างดี เมื่อเราเฟิงพินิจแนวกำแพงที่ประกอบด้วยอุรุโบราณ (ที่หน้าฝนและหน้าหนาว ปกคลุมไปด้วยต้นไม้ขนาดเล็ก)

_____ กำแพงเมืองเชียงใหม่ สันนิษฐานว่าสร้างสมัยพญาแสนภู ผังเมืองเชียงใหม่มีลักษณะคล้ายรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่สมมาตร กำแพงเมืองมี 2 ชั้น คันด้วยคูน้ำ (บางตำนานกล่าวว่า 3 ชั้น) ทอดตัวล้อมรอบเมือง ด้านทิศตะวันออกใช้แม่น้ำโขงเป็นปราการธรรมชาติ มีประตูเมือง 11 ประตู ดังนี้

- _____ 1. ประตูยางเทิง ทางเหนือ
- _____ 2. ประตูหนองมุต ทางตะวันตก
- _____ 3. ประตูเชียงใหม่ หรือ ประตูป่าสัก ทางตะวันตก เป็นเส้นทางหลักเข้าสู่ตัวเมือง
- _____ 4. ประตูทัพผ่าน ทางตะวันตก
- _____ 5. ประตูดินขอ ทางใต้

- _____ 6. ประตูลำอ้อย ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- _____ 7. ประตูลำเสดิน ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- _____ 8. ประตูลำหลวง ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- _____ 9. ประตูลำสุกรรม ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- _____ 10. ประตูลำคราว ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง
- _____ 11. ประตูลำรื้อบัก ทางตะวันออก ริมแม่น้ำโขง

_____ แนวกำแพงและประตูเมืองทางด้านทิศตะวันออก (หมายเลข 6-11) ถูกแม่น้ำโขงพัดเซาะพังทลายลงในน้ำ โดยเมื่อประมาณ 60-70 ปีก่อน ยังปรากฏให้เห็นประตูลำคราวอยู่ ปัจจุบันคงเหลือแต่แนวกำแพงและประตูทางด้านทิศเหนือ ด้านทิศใต้ และด้านทิศตะวันตก

_____ เมืองเชียงแสนมีป้อมทั้งหมด 7 ป้อม มีลักษณะเป็นป้อมรูปโค้ง ครึ่งวงกลมคล้ายเกือกม้า ได้แก่ ป้อมประตูยางเทิง ป้อมประตูหนองมุต ป้อมประตูเชียงแสน (มี 2 ป้อม) ป้อมประตูทัพพาน และป้อมแจ้งหัวริน ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

เชียงแสน แดนศรัทธา - -

_____ เมืองเชียงแสนเป็นเมืองที่ซ้อนทับระหว่างเมืองเก่าที่มีโบราณสถาน กับเมืองใหม่ที่เป็นเมืองท่าทางการค้า เป็นจุดเชื่อมโยงกับภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงตอนบน และที่สำคัญคือ ความทับซ้อนของประวัติศาสตร์ของผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ทำให้ไม่สามารถเชื่อมต่อกับโบราณสถานที่เป็นทุนทางสังคมได้

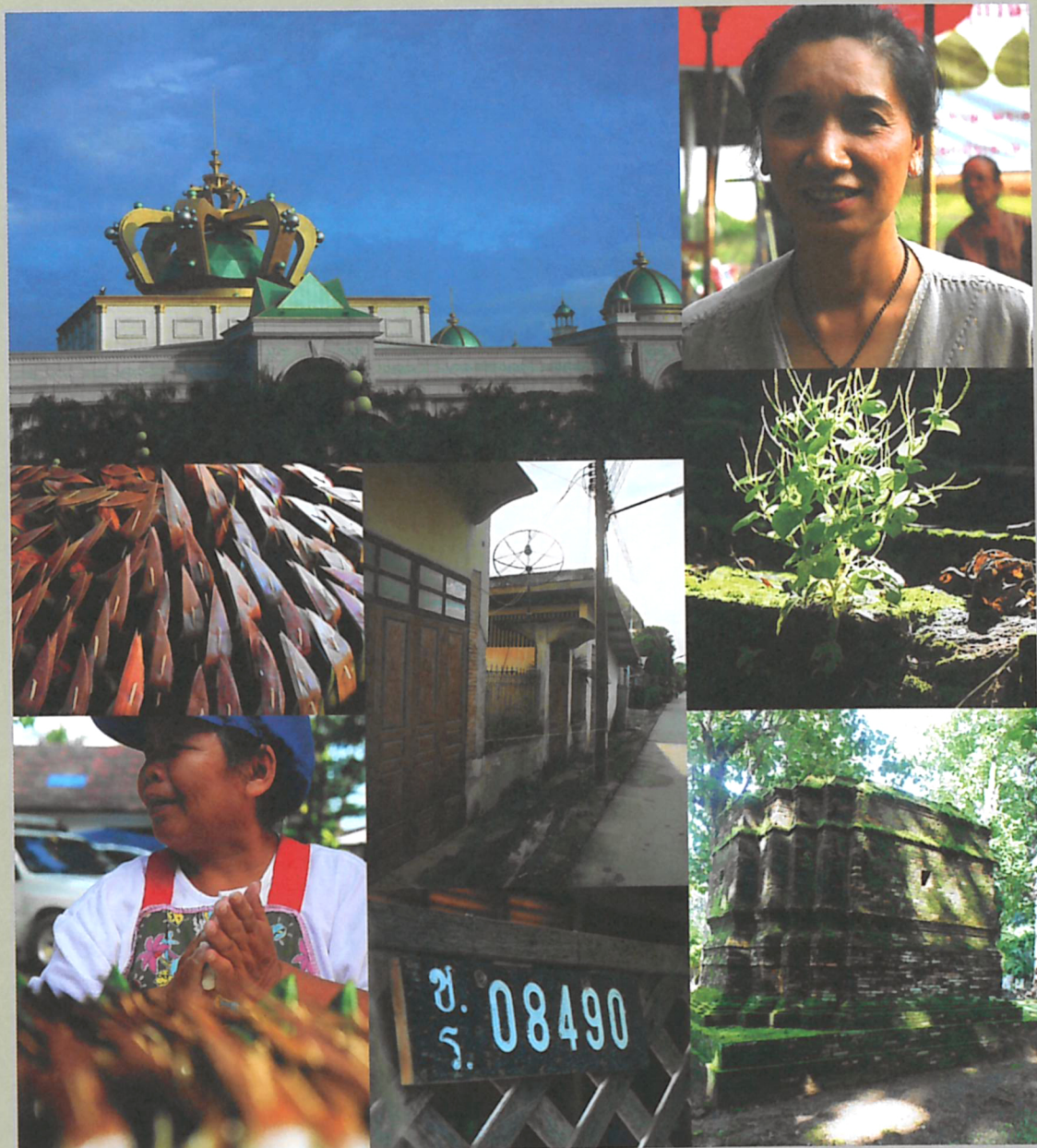
_____ ดังนั้นการสร้างความหมายที่เชื่อมโยงระหว่างคนกับโบราณสถานได้นั้น มีจุดเชื่อมโยงเดียวกัน คือ “**ความศรัทธาในพุทธศาสนา**” ซึ่งไม่เพียงแต่การเชื่อมโยงผู้คนในพื้นที่เมืองเชียงแสนเท่านั้น ความศรัทธาที่ยังเชื่อมโยงโลกของความศรัทธาในพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วย ผลของการสร้างความหมายใหม่นี้ ประกอบสร้างให้ โบราณสถาน ของเมืองเชียงแสนให้กลับมามีชีวิตขึ้นอีกครั้ง กลายเป็นทุนทางสังคมที่เรียกว่า “**มรดกทางวัฒนธรรมร่วม (Common heritage)**” ที่กว้างไกลกว่าความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้คนกับโบราณสถานในเขตเมืองเชียงแสน แต่สามารถข้ามเส้นเขตแดนของรัฐไปได้ ทำให้เส้นเขตแดนระหว่างรัฐกลายเป็นมิติไม่ใช่เรื่องอำนาจของรัฐอีกต่อไป

—— ตำนานช้างงู ปรากฏในตำนานวีระบุรุษท้องถิ่นเรื่องพระเจ้าพรหมมหาราช ในสมัยอาณาจักรโยนกนาคพันธุ์ซึ่งคาดว่าน่าจะอยู่บริเวณอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน ในตำนานกล่าวถึง พระเจ้าพังคกะขัตติยองค์ที่ 43 แห่งราชวงศ์สิงหนวัติ ได้ถูกพวกขอมขับไล่จากเมืองโยนกนาคพันธุ์ไปอยู่เมืองเวียงสืตวง ใกล้แม่น้ำสาย จนกระทั่ง 4 ปีต่อมา มเหสีของพระองค์ไปประสูติโอรสคนที่ 2 มีการขนานนามว่า “พระเจ้าพรหมกุมาร” ในตำนานได้กล่าวถึงประวัติตอนปฐมวัยของ “พระเจ้าพรหมกุมาร” เต็มไปด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ เช่น เมื่อพระองค์มีพระชันษาได้ 7 ปี ก็สามารถเล่าเรียนวิชาเพลงอาวุธและตำราพิชัยสงคราม จนจบครบถ้วนกระบวนความ หรือเมื่อพระองค์มีพระชันษาได้ 13 ปี ได้ทรงสุบินว่า มีเทวดามายบอกว่า จะมีช้าง 3 ตัว ล่องน้ำโขงมา และให้เจ้าพรหมกุมารไปล้างหน้าที่นั่น หากจับช้างตัวแรกได้จะมีอานุภาพปราบได้ทั้ง 4 ทวีป ถ้าจับได้ตัวที่ 2 จะมีอานุภาพได้ชมพูทวีป ถ้าจับได้ตัวที่ 3 จะปราบแคว้นแคว้นล้านนาได้ พอรุ่งเช้า เจ้าพรหมกุมารจึงได้พาบริวารประมาณ 50 คน ไปยังทำน้ำ ครั้งแรกเห็นงูเหลือมเลื้อยเป็นมันระยับลอยผ่านไปแล้ว 1 ตัว พอตัวที่ 2 ก็เป็นงูอีกเหมือนกัน พอตัวที่ 3 เจ้าพรหมกุมาร จึงทรงนึกถึงเรื่องในสุบินนั้นคงเป็นงูนี้เอง จึงพร้อมกับบริวารช่วยกันจับงู เมื่อเจ้าพรหมกุมารสามารถขึ้นซึ่งงูก็กลายเป็นช้างไปทันที แต่ไม่ยอมขึ้นฝั่ง จนกระทั่งบริวารต้องเอาพานทองคำดีล่อ ช้างจึงยอมขึ้นจากน้ำ และมีการเรียกชื่อว่า “ช้างพานทองคำ” พระเจ้าพรหม ทรงมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสามารถและโปรดในการสงคราม เมื่อสามารถเตรียมกำลังไพร่พลได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็ทูลพระบิดาให้เลิกการส่งส่วยแก่ขอม พวกขอมจึงยกทัพขึ้นไปปราบ พระเจ้าพรหมก็คุมกำลังออกต่อสู้และขับไล่พวกขอมจนแตกพ่าย สามารถยึดเมืองโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติคืนได้ สำหรับช้างพานทองคำ เมื่อเสร็จสงครามก็ได้หายไประหว่างดอยลูกหนึ่ง ซึ่งต่อมาเรียกว่า “ดอยช้างงู”

—— การนำรูปช้างงู มาเป็นสัญลักษณ์ของชุดโครงการวิจัยนี้ แสดงถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในพื้นที่กับภูมิวัฒนธรรม และสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ในแม่น้ำโขง

เชียงใหม่

แดนศรัทธา

มิ่งสรรพ ขาวสอาด บรรณาธิการ
พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง เรียบเรียง และถ่ายภาพ

-- เชียงแสนแดนศรัทธา --

เป็นผลสรุปจากการวิจัยเรื่อง
เชียงใหม่เมืองสุนทรีย์ภาพ: รูปแบบการพัฒนาเชียงใหม่
เพื่อรองรับผลกระทบจากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย)
โดย พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

สนับสนุนทุนวิจัยโดย
สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสรรค์สุขภาพ (สสส.)

PPSI
Public Policy Studies Institute

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เชียงใหม่

๕

สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างสรรค์สุขภาพ

ปีที่พิมพ์: มกราคม พ.ศ. 2557
รูปเล่ม/จัดพิมพ์: ล็อกอินดีไซน์เวิร์ค 0 5321 3558

เชียงใหม่...ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาแล้วหลายครั้ง
แต่สำหรับการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4
จะทำให้เชียงใหม่ต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ...